

Ερμούπολη, η βιομηχανική πόλη του Αιγαίου

Το τοπίο στη λογοτεχνία

Ρίτα Μπούμπη - Παπά, *Η Χρυσώ*, Εκδόσεις Καράνάση, Αθήνα 1984.

«...-Στη Σύρα –συνέχιζε ο μουσαφίρης- έχομε θέατρα, μουσικές μπάντες, λέσχες, ιδρύματα, εργοστάσια, αμάξια με αράπικα άλογα, παλάτια. Αν κι έχομε μεγάλες, πλούσιες εκκλησιές σε κάθε συνοικία, οι Συριανοί δεν κάνουν προσευχές πολλές. Γλεντούν, χορεύουν, τραγουδούν, ξενουχτάνε στις μπυραρίες, στα καφέ-σαντάν... Διασκεδάζει ο κόσμος, χαίρεται, ξεδεύει ασυλλόγιστα παρά...

Τότε η Χρυσώ, που είχε τα μάτια καρφωμένα στο πάτωμα του πατρικού σπιτιού, μάζεψε όλο το θάρρος της και είπε:

- Και στα χωράφια ποιος δουλεύει;

- Χα, χα! – γέλασε ο ξένος, ευτυχισμένος που άκουσε τη φωνή της, φωνή με σπάνιο μέταλλο κοντράλτας. Η Ερμούπολη, κορίτσι μου, δεν έχει χωράφια. Είναι μια πανέμορφη μεγάλη πολιτεία. Για να δεις χωράφι, πρέπει να περπατήσεις ώρες. Εμείς, αντί γι' αλέτρια, έχομε τις καρίνες. Μ' αυτές οργώνουμε τη θάλασσα. Το λιμάνι μας είναι σα δάσος από τα κατάρτια. Καράβια αμέτρητα, που κουβαλάνε τα ελέη του θεού από τα πέρατα του κόσμου και μας τ' αδειάζουνε στις προκυμαίες. Και τ' αγαθά με το εμπόριο διοχετεύονται σε όλη την Ελλάδα. Υπάρχουν βέβαια και χωράφια –κι έριξε ο ξένος τη ματιά του στη Χρυσώ– υπάρχουν περιβόλια, γιδοπρόβατα, γελάδες. Μα αυτά είναι στα χωριά. Φροντίζουνε γι' αυτά οι χωρικοί. Οι φραγκοσυριανοί, που λένε. Εμείς οι Ερμοπουλίτες τι δουλεία έχομε με τα χωράφια; Ζούμε στην πόλη. Στην πόλη εργαζόμαστε. Στα εργοστάσια, στα ναυπηγεία, στα καράβια, στο εμπόριο. Υπάρχουνε δουλειές για όλους. Και το σπουδαιότερο: Η Σύρα είναι ένα νησί ελεύθερο. Ελληνικό.

[...]

Έτσι ήρθε η Χρυσώ, η μάνα μου, στη Σύρα του 1886.

Τότε η πολιτεία μας άνθιζε από εμπορική και ναυτική ακμή, πολιτισμό και πλούτο. Καινούργια πολιτεία, αστραφτερή, με δρόμους πλακοστρωμένους που ανέβαιναν ακτινωτά από το κέντρο στους πυκνοκατοικημένους λόφους της με άσπρα σκαλιά. Αμφιθεατρικά χτισμένα, ξάφνιαζε με την ομορφιά της κάθε ξένο, ακόμα και τον πιο κοσμογυρισμένο, που την πρωτόβλεπε μπαίνοντας στο μεγάλο της λιμάνι. Ένα λιμάνι βουερό, γεμάτο πλοία με λογής-λογής σημαίες. Κόσμος στους δρόμους κι οχλοβοή απ' τις φωνές των βαρκάρηδων, των τσούρμων που ξεφόρτωναν και φόρτωναν τα

καράβια, των καφετζήδων, των ψαράδων, των τελάληδων του λιμανιού. Μια βουή που άρχιζε απ' τα ντόκια και συνεχιζόταν σε όλους τους δρόμους. Αν κι έπαιρνε να βραδιάζει, αυτή η βουή η στεριανή, που 'μοιαζε με της θάλασσας, δεν έλεγε να πάψει ή να καταλαγιάσει. Αντίθετα αύξανε από τον κόσμο, που, αντί να πάει στα σπίτια του να κουρνιασει, ξεχύνονταν έξω από κάθε δρόμο, και κατευθύνονταν όλοι στο κέντρο.»

Εμμανουήλ Ροΐδης, «Ψυχολογία συριανού συζύγου», από τη συλλογή: *Συριανά διηγήματα*, Εκδόσεις Πυρσός, Αθήνα 1894.

«...Το έτος εκείνο υπήρξεν εκτάκτως ευτυχές δια τους Συριανούς, οι οποίοι μετά το κλείσιμο των ισολογισμών των, έπαθαν από τη χαράν και την χορομανίαν. Εις διάστημα ενός μηνός εδόθησαν ένδεκα μεγάλοι και μικραί χοροεσπερίδες. Η Χριστίνα δεν έκαμεν άλλο παρά να ετοιμάζεται όλην την ημέραν, να κουράζεται όλην την νύκτα και να ξεκουράζεται την επομένην· ούτ' εγώ άλλο τίποτε παρά να τη συνοδεύω, ν' αγρυπνώ, ν' ανησυχώ, να ζηλεύω, να κατασκοπεύω και να βλέπω εις τον ύπνον μου τον Ήφαιστον, τον Μενέλαον και τον Βιτούρην. Ευτυχώς τα έθιμα της νήσου δεν συγχωρούν επισκέψεις παρά μόνον κατά την πρώτην του έτους και την εορτήν του οικοδεσπότη. Επίσκεψις ανδρός εις κυρίαν καθ' ημέραν και ώραν εργάσιμον θα ήτο εις της Σύρον σκάνδαλον ουχί μικρότερον της παραβιάσεως χαρεμιού. Απέμεναν όμως οι χοροί και αι εις τα βαπτόρια και την πλατείαν καθημεριναί συναντήσεις. Πλην αυτών έτυχε να ιδώ δύο ή τρεις φορές την γυναίκα μου εξερχομένην από το φαρμακείον του Βιτούρη. Τούτο όμως δεν ηδυνάμην να θεωρήσω ως επιλήψιμον, ουδέ καν ως ύποπτον, αφού από εκεί επρομηθεύοντο αι Συριαναί της υψηλής περιωπής τα πασαλείμματα και τα μυρωδικά των.»

Μάνος Ελευθερίου, *Ο καιρός των χρυσάνθεμων*, Εκδόσεις Μεταίχιμο, Αθήνα 2004.

«...Γιατί πράγματι εις άγγελος απέπτη εις τους ουρανούς και βύθισε την οικογένεια σε βαρύ πένθος τουλάχιστον για πέντε χρόνια. Ούτε θέατρα, ούτε χοροί, ούτε επισκέψεις. Ελάχιστα μόνο ταξίδια στο εξωτερικό για να δουν τα άλλα δυο παιδιά τους. Κι όταν επέστρεφαν, ο Πινάς καταλάβαινες ότι μαζί με το παιδί του είχε φύγει και η πόλη του.

Το βυρσοδεψείο του ολοένα ρήμαζε και γερνούσε σαν τον ίδιο και σαν τους ελάχιστους εργάτες του. οι παλαιοί πελάτες είχαν χαθεί. Ελάχιστοι απέμεναν. Όλα πια γίνονταν ελάχιστα στη ζωή του.

[...]

“Ζω σε μια πόλη ξεπεσμένου ελληνισμού” σκεφτόταν όσο προχωρούσε. Αδύνατον να καταλάβει πως τους ανακάλυπταν τα πλοία. Μάλλον τυχαία τους βρίσκουν. Υποπτεύεται ότι καθώς πλησιάζουν το λιμάνι οι καπετάνιοι ζαλίζονται, παραμιλούν, τραυλίζουν προσευχές και επικοινωνούν με τους άλλους κάνοντας χειρονομίες, ίδιες με των ανθρώπων που τα ‘χασαν όλα. Τον περασμένο μήνα, σύμφωνα με την καταγραφή του λιμεναρχείου, κατέφθασαν στο λιμάνι τους 124 ατμόπλοια, από τα οποία 21 ελληνικά μη συμβατικά, ένα πολεμικό, 42 ταχυδρομικά ελληνικής και ξένης σημαίας που εξυπηρετούν την εξωτερική συγκοινωνία της επικράτειας και ανήκουν σε εταιρείες με έδρα στο εξωτερικό και 60 φορτηγά ελληνικής και ξένης σημαίας. Τον αντίστοιχο περσινό μήνα ήταν κάπως λιγότερα, αλλά το κέρδος για την πόλη ήταν τεράστιο. Για όλους, εκτός από κείνον.»